

Predstavljanje knjige Ozrena Žuneca
*Gutaljinščik: Pasternak, Macbeth i logika
Staljinove apsolutne diktature*
Zagreb, 7. veljače 2024.
Izvještaj

Novo djelo hrvatskog sociologa i filozofa Ozrena Žuneca predstavljeno je u srijedu, 7. veljače 2024. godine u Knjižnici i čitaonici Bogdana Ogrizovića u Zagrebu. Riječ je o knjizi objavljenoj 2023. godine u suizdanju Hrvatske sveučilišne naklade i Hrvatskog katoličkog sveučilišta, a nosi simpatični naslov *Gutaljinščik*, što je ujedno bio i podrugljiv nadimak sovjetskog vođe Josifa Staljina.

Iza glavnoga naslova krije se mnogo izravniji i doslovniji podnaslov: *Pasternak, Macbeth i logika Staljinove apsolutne diktature*. Njime je autor dao do znanja o samoj temi knjige, a ona se odnosi na mogućnost i krajnju strukturu diktature staljinizma: »Knjiga je u prvome redu izvještaj o rezultatima istraživanja o tome kako se uopće moglo dogoditi da se jedna pažljivo promišljena i temeljem gotovo cjelokupne europske filozofijske i humanističke tradicije koncipirana utopija pravednog društva i potpunog oslobođenja čovjekova pretvori u krvavu diktaturu s milijunima strijeljanih i umorenih te desecima milijunima zatvorenih u kaznene logore. Shakespeareov Macbeth je pritom poslužio kao nosiva ideja i teorijski okvir za razumijevanje Staljinove diktature.«¹

Knjigu su predstavili Anita Šikić, Tatjana Jukić Gregurić, Danijela Lucić, Andriana Benčić Kužnar, Gordan Črpić, Stjepan Kušar i Stjepan Čosić. Program je započeo u 13 sati uvodnim govorom Anite Šikić – direktorice Hrvatske sveučilišne naklade i urednice predstavljene knjige – koja je također bila moderatorica programa. Ukazala je na eruditsku osviještenost Žunecova djela, čemu svjedoči iscrpan broj bibliografskih jedinica. Nadalje, naglasila je važnost knjige za razumijevanje povijesne zbilje i naravi diktatura 20. st. Uvodno izlaganje zaključila je osvjetljavanjem političko-pedagoške dimenzije djela – Staljinovi motivi i danas posjeduju aktualnost te se čitanjem ovakvih djela zapravo »uvježbavamo« u sadašnjem vremenu prepoznati silnice i motive koji već u podužem kontinuitetu vode globalnu politiku.

---

¹ Ozren Žunec, *Gutaljinščik: Pasternak, Macbeth i logika Staljinove apsolutne diktature* (Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Hrvatsko katoličko sveučilište, 2023), pp. 11–12.

Drugi predstavljatelj bio je Gordan Črpić, prorektor za nastavu Hrvatskog katoličkog sveučilišta. U svojem izlaganju obradio je pitanje koje su se »u sebi« mnogi upitali – u kakvoj su vezi Hrvatsko katoličko sveučilište kao institucija kršćanskog nadahnuća i ova tematika? Odgovor na to pitanje formirao je temeljem dvije povijesne činjenice: 1. Lenjin je bio fasciniran hijerarhijom Katoličke Crkve; 2. Staljin je bio pravoslavni bogoslov. Na tragu toga ukazao je na momente prožimanja hijerarhije i diktature te pohvalio profesionalnost i analitičnost djela.

Usljedili su govori recenzenata knjige: Tatjane Jukić Gregurić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Stjepana Kušara s Hrvatskog katoličkog sveučilišta. Tatjana Jukić Gregurić obuhvatila je filološki aspekt knjige. Pošla je od autorove teze da Macbeth ovdje nije ilustracija, usporedba ili retorička figura, već teorijska osnova. Ukazala je na činjenicu da i kritička teorija društva polazi od razumijevanja političke modernosti na temelju Shakespearea. U nastavku svojeg izlaganja usmjerila se je na usporedbu Hamleta i Macbetha kroz perspektivu knjige.

Stjepan Kušar svoj predstavjački dio započeo je polazeći od naslova knjige odnosno pojma »gugaljinščik«. Naime, u Rusiji je taj pojam označavao uličnog čistača cipela koji ih je mazao gutalinom (pastom sličnom vazelinu). U jednoj prilici Staljin je Lavu Trockom rekao da je spreman biti i »gugaljinščik« ako to od njega Komunistička partija bude zatražila. Dakle, Staljin se zakleo da će biti vjeran »Lenjinovoj stvari« tj. onome »kako uspostaviti društvo pravednih ljudi«. Važan je duh koji vodi takvu vrstu vladavine – Staljin je sebe shvaćao kao slugu u službi »vrhovne ideje« koja opravdava sva sredstva. U svojem izlaganju Kušar je osvijetlio i ulogu religijskog momenta pravoslavlja – staljinizam je u stanovitom smislu imao i pseudo-religijsku komponentu.

Akademik Stjepan Čosić, povjesničar na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu naglasio je vrijednost historiografskih elemenata knjige, koji su usmjereni ocrtavanju »ideje« odnosno »staljinističkog fenomena«. Radi se o prvoj značajnijoj monografiji o tom području i stoga knjigu treba »progurati u javnost«, posebice imajući u vidu da donosi elemente koji su ujedno dio hrvatske intelektualne i kulturalne prošlosti. Naglasio je da autor sjajno izvodi psihogram Staljinova javnog djelovanja, ali i privatne, osobne dimenzije: Staljin je prvenstveno vođa i gospodar koji čitavu državu doživljava kao svoje »gazdinstvo«.

Danijela Lucić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predstavila je djelo iz filozofskog kuta gledanja. Ukazala je na slikovitu poveznicu između toga kako je nastao i funkcionirao staljinizam te pozadinske činjenice kako je nastala ova knjiga. Naime, i u jednom i u drugom slučaju »sloboda« se koristila »apsolutno«. U prvom slučaju, zbog toga je nastala diktatura staljinizma. U

drugom slučaju, predstavljačica je uputila na apsolutnu slobodu duha odnosno ideološku neopterećenost kojom je autor pristupio pisanju ove knjige.

Posljednja promotorica knjiga bila je sociologinja Andriana Benčić Kužnar. Pohvalila je višežanrovsku određenost djela, a posebice osvjetljavanje dotirnih točaka s ruskim pjesnikom i nobelovcem Borisom Pasternakom, što smatra ključem za razumijevanje Staljina. Također je naglasila kako se u djelu reflektira autorov izraženi osjećaj za paradoks i apsurd te je ukazala na važnost autorove životne i biografske pozadine za pisanje ovog djela. Dotaknula se i aktualne javne teme – rata u Ukrajini – te spomenula kako autor citira rusku pjesnikinju Mariju Stepanovu, koja je poznata po zauzimanju za nezavisnu kulturu i kritiziranju vladavine Vladimira Putina.

Program je zaključio autor knjige Ozren Žunec. Zahvalio se promotorima na njihovim govorima, kao i svima koji su pročitali knjigu i/ili došli na njezino predstavljanje. Staljinizam nije »stvar prošlosti«, nešto što je »bilo« i nešto što je »od drugih« – naglasio je – već se radi o povijesti koja traje i danas te utječe na globalni društveni kontekst. Knjiga ukazuje na apsolutnost diktature koja počiva na uvjerenju da se ima »znanje« o budućnosti, no o tom je znanju potrebno kritički razmišljati, imajući na umu činjenicu da postoje postupci koje čovjek ne može činiti.

Zanimanju i vrijednosti za Žunecovu knjigu svjedočio je i prepuni prostor Knjižnice te medijska popraćenost od strane Hrvatske radio televizije. Na »formalni« dio programa nadovezalo se prigodno druženje s autorom i predstavljačima.

Bernard Hostić

